

ביצד יש לנהוג ב'חלה' שהופרשה מהעיסה?

הקדמה:

ציויי התורה להפריש חלה מן העיסה הוזכר גם בספר יחזקאל (מד ל): "וראשית עריסותיכם תתנו לכהן **להניח ברכה אל ביתך**". טעמה של המצווה מבואר בספר החינוך (מצוה שפה): "לפי שחיותו של אדם במזונות, ורוב העולם יחיו בלחם, רצה המקום לזכותנו במצוה תמידית בלחמנו כדי שתנוח ברכה בו על ידי המצוה, ונקבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיסה מזון לגוף ומזון לנפש".

ככלל, מצווה לשרוף תרומה וחלה שנטמאו, וכיום שכולנו טמאי מתים, לעולם החלה נעשית בטומאה. אף על פי כן, רבים נוהגים כיום להימנע משריפת החלה, כפי שיתבאר בגיליון זה.

שאלה: ביצד יש לנהוג בחלה שהופרשה מן העיסה בצה"ל?

א. מקור הדין

המשנה במסכת תמורה מפרטת את איסורי ההנאה שצריך לשרפם:

משנה מסכת תמורה פרק ז משנה ה:

ואלו הן הנשרפים: חמץ בפסח - ישרף, ותרומה טמאה, והערלה, וכלאי הכרם. את שדרכו לישרף - ישרף, ואת שדרכו ליקבר - יקבר.

ומבאר הגמרא:

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף לד עמוד א:

הא כיצד: אוכלין - בשרפה, משקין - בקבורה.

במסכת שבת מבואר, שמצווה לשרוף את התרומה, בדומה לשריפת קודשים:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כה עמוד א:

אמר רב: כשם שמצווה לשרוף הקדשים שנטמאו, כך מצווה לשרוף את התרומה שנטמאת. ואמרה תורה: בשעת ביעור תיהני ממנה. היכן אמרה תורה? - מדבר נחמן. דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אמר קרא "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" - בשתי תרומות הכתוב מדבר - אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה. ואמר רחמנא לך - שלך תהא, להסיקה תחת תבשילך.

מצוות שריפת קודשים נלמדה מפסוק, כפי שמבואר במסכת פסחים:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כד עמוד א:

אמר קרא בקדש באש תשרף, בקדש - בשריפה, ואין כל איסורין שבתורה בשריפה.

ב. חובת שריפת החלה

למדנו, שמצווה מהתורה לשרוף תרומה (וכן חלה) שנטמאה. שני נימוקים למצווה זו כתב רש"י:

רש"י מסכת שבת דף כה עמוד א:

מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת - דדמיא לקדש, ועוד: משום תקלה.

התוספות עומדים על ההבדל בין ב' ההסברים:

תוספות מסכת שבת דף כה עמוד א ד"ה כך:

פירש בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה, לפי טעם זה נראה דלא דוקא שריפה אלא הוא הדין שאר ביעור וכן פסק בהדיא באלו עוברין. ולי נראה דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין, וקתני התם הנשרפין לא יקברו, על כן נראה דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש ומדרבנן, אי נמי מדאורייתא מדאיקרי קדש.

❖ מהו ההבדל העקרוני בין ב' הסיבות המובאות ברש"י?

עוד נאמר בגמרא:

תלמוד בבלי מסכת תמורה דף לד עמוד א:

כל הנקברין לא ישרפו, וכל הנשרפין לא יקברו, ר' יהודה אומר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברין - רשאי, אמרו לו: אינו מותר לשנות.

וביאר שם רש"י:

רש"י מסכת תמורה דף לד עמוד א:

כל הנשרפין לא יקברו - דלמא אתי איניש ואשכח להו ואכיל להו.

חידוש נוסף כתב רש"י במסכת פסחים:

רש"י מסכת פסחים דף מו עמוד א:

כיצד מפרשין חלה בטומאה - שנטמאת העיסה... כיצד מפרשין אותה ביום טוב של פסח... ולשורפה **או להאכילה לכלבים** - אי אפשר, שאין שורפין קדשים ביום טוב.

❖ כיצד מתקיימת מצוות שריפה בכך שמאכיל את החלה לכלבים?

הרש"ש מבאר שהאכלת הכלבים היא כעין שריפה:

רש"ש מסכת פסחים דף כא עמוד ב:

יש לומר דחום הטבעי אשר בבעלי חיים המעכל המזון הוי כשריפה זכר לדבר.

אולם, רבים ביארו בדעת רש"י, שאין חובה לשרוף את החלה:

שבת של מי מסכת שבת דף כה עמוד א:

ונראה להליץ בעד רש"י ז"ל דלא יקברו דווקא משום דילמא אתו אינשי ומשכחי להו ואכלי להו ואיכא תקלה, כדפירש רש"י ז"ל גופיה התם בסוף תמורה, אבל שאר ביעור כגון פירור והשלכה לים כמבואר בפסחים הן לפת הן לחיטי באופן דליכא תקלה, דומיא דשריפה היא ושרי.

לעומת זאת, דעת רוב הראשונים שהמצווה מתקיימת דווקא בשריפה, וכך כתב הרמב"ם:

רמב"ם הלכות יום טוב פרק ג הלכה ח:

ואם היתה עיסה טמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכול וזו לשריפה עומדת, וכן אין שורפין אותה ביום טוב שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב, **ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה** שנאמר באש ישרף.

הנה מעיקר הדין חייבין לשרוף תרומה טמאה... אף שאנו נוהגין להקל בקבורה מפני שטורח עלינו שריפתו, וחיישין שמא אתו עלה לידי תקלה.

❖ חשוב איזו תקלות עלולות לקרות מתהליך שריפת חלה?

ובביאור המנהג כתב הגר"א וייס:

קובץ זכרון שבתי ואריה - הלכות חלה, מבי רב סימן ב: דאף דאכן מצוות תרומה טמאה וחלה בשריפה, וכדברי התוספות ורוב הראשונים, אך מכיוון שאין זה חיוב אלא מצוה, והזורק לא ביטל מצוות עשה, וכיוון שטורח לנו לשרוף, דאין האש מצוי בביתנו כבימי קדם שהיו מבערים עצים כדי לחמם את הבית, וטרחנו לנו לשרוף, ואם באנו לשרוף יש חשש תקלה שישהה את החלה והתרומות בבית עד שיתפנה לשרוף, ואדהכי והכי יבוא לידי תקלה, לפיכך נהגו לעטוף ולזרוק לאשפה.

❖ לפי האמור, האם בצה"ל יש מקום להחליט לעטוף את החלה ולהשליכה לפח האשפה?

ד. מורכבות ביצוע השריפה

מעבר לאמור לעיל, שריפת החלה במיכון של המטבח עלולה להבליע טעם איסור בכלים,

כתב הרמ"א:

הגה על השולחן ערוך יורה דעה סימן שכב סעיף ה: ויש אומרים כששרופין החלה עושין לה היסק בפני עצמה, דישראל אסור ליהנות ממנה. ונוהגין להשליכה לתנור קודם שאופין הפת.

אולם השמירת שבת כהלכתה כתב שאין לעשות כן למעשה בימינו: שמירת שבת כהלכתה שם אות נב:

ואין לשרוף את החלה בתנור שאופים בו, דכיון שהחלה אסורה לנו, נמצא שהתנור בולע מן האיסור... ומה שכתב (הש"ך, וכן הרמ"א) לשרוף את החלה בתנור שאופים בו, היינו שמשליך את החלה לתוך האש שבו.

אולם, יש מהאחרונים שכתבו, שאין לחשוש להבלעת טעם החלה בתנור, כיוון שבזמן הזה איסורה מדרבנן, וכן הורה הגר"מ אליהו:

אמונת עתיך 16 עמ' 13 בשם הגר"מ אליהו:

מותר לשרוף חלה בתנור בין בתבנית בין בקרקעיתו. אבל אפשר גם לקבור אותה או לזרוק אותה לפח באופן שהיא עטופה בכיסוי שאינה נראית ממנו ואינו נפתח. ומכל מקום אסור לאפותה עם לחם אחר, ובדיעבד, אם אפה - מותר כל הלחם שבתנור.

ה. הלכה למעשה

- שריפת חלה בצה"ל קשה מאוד לביצוע ועלולה לגרום עמה תקלות שונות של הבלעת טעם איסור במיכון המטבח.
- כמו כן, השהיית החלה בכדי לשרפה במדורה בפני עצמה עלולה להוביל לכך שתשוב החלה ותתערב בעיסה.
- על כן, בבסיסי צה"ל יעטפו את החלה בניילון וישליכוה בדרך כבוד לפח האשפה.

❖ חווה דעתך, לשיטת רוב הראשונים, האם חובה דווקא לשרוף את החלה, או שאם שורפה מקיים מצווה, אך אין חובה לעשות כן?

ג. פסיקת ההלכה

השולחן ערוך סתם שיש לשרוף את החלה, ולא הזכיר אפשרות אחרת: שולחן ערוך יורה דעה סימן שכב סעיף ד:

ובזמן הזה, שאין עיסה טהורה, מפני טומאת המת, מפרישין חלה אחת בכל ארץ ישראל, אחד ממ"ח, ושורפין אותה, מפני שהיא טמאה.

יתר על כן, כתב בעל החיי אדם:

שערי צדק שער מצות הארץ חכמת אדם פרק יד סעיף לד:

החלה וכן התרומה בזמן הזה שהוא טמא **צריך לשרוף דוקא**, ולא כמו ששמעתי שנוהגין לאבדו או לזרוק לים.

וכן כתב הגר"י יוסף בשם אביו:

ילקוט יוסף קצוש"ע יורה דעה סימן שכב סעיף ז:

לאחר ההפרשה נוטלים את החלק המופרש, ושורפים אותו באש, או על הגאז. ויש לפרסם הדבר שגם כיום לכתחלה מצוה לשרוף את החלה, ולא להסתפק בעטיפתה בנייר וזריקתה לפח אשפה.

עם זאת, כתבו הפוסקים, שבדלית ברירה אחרת, ניתן להימנע משריפת החלה:

שו"ת מהר"י שטייף סימן רעו:

ואם אי אפשר לשרפה בבית, יש לשרפה בשוק כמו שנוהגין פה לשרוף החמץ. ואם גם זה אי אפשר, יש לומר שיקברו כדי להסיר ממכשול, ובשעת הדחק נראה דיש לכורכה בב' כריכות בנייר, ושוב יש ליתנה לתוך הכלי שמונחים החפצים שמשליכין לחוץ, שאז לא שייך עוד תקלה, שמשם אין בני אדם לוקחים דבר לאכול או ליהנות, אבל מצוות שריפה לא קיים בזה.

וכן כתב המנחת יצחק:

שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן יג:

דבודאי הצורך לשרופם דוקא... אבל במקום שאי אפשר, יש לומר דבשעת הפרשה יאמר שפחות קצת מכזית יהיה חלה ודאי, והמותר יהיה חלה, רק אם יבוא לידי שריפה (שמדי פעם שורפים את האשפה), ויעטפם בנייר ויכניסם לחביתין של אשפות.

השמירת שבת כהלכתה הביא פוסקים אלו וכתב:

שמירת שבת כהלכתה חלק ב פרק מב אות נג:

ויש לומר דכהיום שמשתמשין בשקיות ניילון אין החלה מתבזית אפילו אינה כרוכה פעמיים (כפי שהציע המהר"י שטייף לעטוף בב' כריכות בנייר).

יתירה מזאת כתב החזון איש, שכיום נהגו לכתחילה להסתפק בהשלכת החלה לאשפה:

חזון איש דמאי סימן טו ס"ק א:

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmihalacha@gmail.com לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצאפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד:

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל הרב אודי שורץ רע"ן הלכה, רס"ן הרב עז קאפח רמ"ד הלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן, כתיבה ועריכה: רב"ט ר' נועם שאול.